

Jubileusz Profesora Antoniego Furdala

W artykule pt. *Rocznice w naszym życiu i systemie znakowym* (2005) autorstwa Profesora Furdala możemy przeczytać:

Rocznice należą tych składników naszego życia, które traktujemy jako coś oczywistego [...] ich rola polega na zwracaniu uwagi na pewne fakty z przeszłości narodowej, środowiskowej czy też rodzinnej, jakimś współcześnie a przynajmniej w wybranym przez nas momencie współczesności należy się szczególnie uwaga i zbiorowe wspomnienie.

Cytat ten może służyć jako motto uroczystości 80 rocznicy urodzin autora tych słów, Profesora Antoniego Furdala, doktora honoris causa Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie, wybitnego językoznawcy, teoretyka języka, polonisty i slawisty, semiotyka i pisarza, zasłużonego organizatora życia naukowego we Wrocławiu i na Ziemiach Zachodnich, wychowawcy wielu pokoleń filologów.

Trudno podsumowywać dokonania uczonego, który nieustannie pomnaża swój dorobek, podejmując nowe problemy badawcze i publikując kolejne prace. Dlatego przedstawimy dziś tylko ważniejsze dokonania naukowe, organizacyjne i dydaktyczne Jubilata.

Pan Profesor Antoni Furdal urodził się 22 maja 1928 roku w Rososzy w powiecie garwolińskim. Wychowywał się i dorastał na ziemiach, które w roku 1920 były widownią zwycięskiej Bitwy Warszawskiej. Z rodzinnego domu i ze szkoły wyniósł patriotyzm i głęboki szacunek dla historii narodowej. Echa patriotycznej atmosfery tamtych nie raz będą pojawiać się w jego piśmiectwie. Znajdujemy je już w wierszu dziewięcioletniego Antosia Furdala, ucznia III kl. szkoły powszechnej, pod tytułem *10 lutego*, opublikowanym w czasopiśmie „Płomyk” z roku 1936/1937 (nr 36). W wierszu tym czytamy m.in.:

Nagle! Port się zatrzęsł,
Bałtyk zakolysał,
Dział wielkich tysiące wystrzeliło dzisiaj.
Defiluje okręt za okrętem równo,
Marynarze na nich z miną bardzo ufną.
Wychyla się „Rys” i „żbik”,
A potem trawlerzy,
fale wiodą z sobą
rozmowy i szmery.
A mewy w powietrzu wołają donośnie:
Głosimy, głosimy na wszystkie rozgłośnie,
że w tym dniu dziesiątym, jeszcze nie tak dawno
polskie siły zbrojne do Bałtyku parły!

W roku 1944 zdał małą maturę, a roku 1946 – dużą. Początkowo studiował architekturę w Gdańsku, dokąd przeniósł się po wojnie wraz z rodzicami, a w roku 1948 podjął studia w zakresie filologii polskiej i słowiańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył w roku 1952. Studiował pod kierunkiem wybitnych językoznawców: Tadeusza Lehra-Spławińskiego i Kazimierza Nitscha – ucznia Jana Baudouina de Courtenay, o którym pamięć była żywa na Uniwersytecie Jagiellońskim jeszcze w czasie Jego studiów. Pod kierunkiem profesora Nitscha napisał pracę magisterską, opublikowaną później w formie monografii pt. *Mazowieckie dyspalatalizacje spółgłosek wargowych miękkich* (1955).

Droga życiowa Profesora Furdala prowadziła przez kilka ośrodków naukowych. Po kilku latach spędzonych w Krakowie, na Uniwersytecie Jagiellońskim i w Polskiej Akademii Nauk przeniósł się w roku 1957 do Wrocławia. Doktoryzował się w roku 1960 w Poznaniu, a habilitował 5 lat później we Wrocławiu. W kolejnych etapach kariery naukowej uzyskał w roku 1973 tytuł profesora nadzwyczajnego, a zwyczajnego w roku 1981.

Równoległe z pracą we Wrocławiu prowadził zajęcia w Opolu, dokąd przeprowadził się na kilkanaście lat w roku 1979 i gdzie założył bohemistykę. Przez pewien czas współpracował też z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Zielonej Górze.

We wszystkich tych ośrodkach trwałym śladem pobytu Profesora Furdala jest liczna rzesza magistrantów i kilkunastu wypromowanych doktorów, którzy w większości są dziś samodzielnymi pracownikami naukowymi i aktywnie pracują na uniwersytetach polskich i zagranicznych jako specjaliści w dziedzinie polonistyki, bohemistyki i językoznawstwa ogólnego.

Działalność naukowa Jubilata obejmuje językoznawstwo słowiańskie, zagadnienia teorii języka, związki językoznawstwa z innymi naukami, socjolingwistykę, semiotykę, problemy teorii pisma. Wiele uwagi poświęca Pan Profesor takim zwłaszcza zagadnieniom, jak miejsce języka w kulturze narodowej oraz relacje między językiem i tożsamością narodową. W każdej z tych dziedzin osiągnął rezultaty budzące podziw i szacunek, w istotny sposób przyczyniając się do ich rozwoju. Jego

prace są doskonale znane i wysoko cenione w Polsce i za granicą, a podejmowane w nich problemy są źródłem inspiracji dla innych badaczy.

Plonem różnorodnych zainteresowań badawczych Jubilata jest 9 książek oraz dziesiątki studiów, rozpraw i artykułów, które od kilkudziesięciu lat niestrudzenie publikuje w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

Prace z językoznawstwa polskiego dotyczą różnych działów językoznawstwa, w szczególności: dialektologii, historii języka, polszczyzny współczesnej i jej zróżnicowania. Problematyce dialektów ludowych poświęcił wspomnianą już książkę *Mazowieckie dyspalatalizacje spółgłosek wargowych miękkich* (1955). Historii języka dotyczy m.in.: monografia: *O przyczynach zmian głosowych w języku polskim* (1964) i opracowany wspólnie ze Stanisławem Borawskim *Wybór tekstów do historii języka polskiego* (1980). Problemy zróżnicowania polszczyzny są przedmiotem książki *Klasyfikacja odmian współczesnego języka polskiego* (1973).

Dla językoznawstwa słowiańskiego porównawczego szczególne znaczenie ma opublikowana bez mała 50 lat temu (1961), książka *Rozpad języka prastłowiańskiego w świetle rozwoju głosowego*, wysoko oceniona przez recenzentów renomowanych czasopism językoznawczych. Specjaliści w dziedzinie językoznawstwa słowiańskiego nie mogą obejść się bez przedstawianych przez Pana Profesora od początku lat osiemdziesiątych XX wieku nowych propozycji klasyfikacji socjalno-kulturowej języków słowiańskich. Problematyce ogólnojęzykoznawczej, która obecna jest w pracach Profesora Furdala od początku Jego drogi naukowej, poświęcone są liczne artykuły i kilkakrotnie wznawiana znana książka *Językoznawstwo otwarte* (1977). Książka ta od lat jednym z najpopularniejszych w naszym kraju podręczników akademickich z dziedziny językoznawstwa ogólnego. Wraz ze swymi uczniami, prof. Karin Musiołek i niezującym już dr. Janem Piotrowskim, wydał Profesor Furdal wybór *Literatura polska w Europie. Fragmenty przekładów* (1990).

Zainteresowania Profesora Furdala często wykraczają poza językoznawstwo. Dociekania nad naturą zjawisk językowych łączy On z głęboką refleksją nad życiem społeczeństw używających języka, jest uważnym obserwatorem zmieniającego się świata. I podobnie jak nasz wielki poprzednik Jan Baudouin de Courtenay, wypowiada się w swych publikacjach w sprawach doniosłych. O kwestiach tych informują dobitnie tytuły wydanych niedawno prac Profesora, np. *Język i naród a prawa człowieka* (1992), *Współzycie języków w dzisiejszej Europie* (1993), *Kilka uwag na temat języka i kultury narodowej w przyszłej Europie* (1997); *Językowe i semiotyczne podstawy tożsamości narodów słowiańskich* (2008) i in.

Z działalnością naukową i dydaktyczną Pana Profesora łączy się Jego bogata aktywność organizacyjna. Na Uniwersytecie Wrocławskim przez pewien czas kierował Zakładem Języka Polskiego, a później – od roku 1970 – przez kilkanaście lat pełnił funkcję kierownika Katedry Językoznawstwa Ogólnego, która tak pięknie zapisała się w historii wrocławskiego środowiska naukowego. Wtedy to zainicjował niezwykle ważny cykl spotkań *Językoznawstwo w dobie integracji nauk*, którego wyniki

przedstawione zostały w I. tomie wydawanej przez Pana Profesora serii „Studia Linguistica”.

W Opolu kierował Zakładem Językoznawstwa Słowiańskiego przekształconym później w Katedrę Sławistyki. W szczególności przyczynił się tam do ukształtowania i rozwoju i rozwoju specjalizacji bohemistycznej. W opolu zainicjował serię wydawniczą „Sławistyka”. Niedawno wszedł w skład Rady Redakcyjnej zasłużonego dla językoznawstwa słowiańskiego czasopisma „Rocznik Sławistyczny”, aktywnie uczestniczy w jego pracach.

Przez wiele lat niestrudzenie wygłaszał wykłady i referaty w ośrodkach krajowych i zagranicznych. W latach 1972–1974 wykładał językoznawstwo polskie i słowiańskie na Uniwersytecie w Nancy, a w ubiegłym roku wygłosił cykl wykładów na Uniwersytecie Karola w Pradze. Uczestniczył w kongresach sławistycznych i licznych konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Pan Profesor Furdal był inicjatorem, organizatorem lub współorganizatorem wielu konferencji i sesji naukowych o tematyce językoznawczej i interdyscyplinarnej.

Wśród licznych form aktywności naukowej Profesora Furdala szczególne miejsce zajmuje Jego działalność na forum towarzystw i organizacji naukowych, zwłaszcza Wrocławskiego Towarzystwa naukowego, którego jest członkiem honorowym. Był sekretarzem Komisji Językowej WTN, później jej przewodniczącym, przez kilka kadencji przewodniczył Wydziałowi I Towarzystwa.

Aktualnie Profesor Furdal przewodniczy Komisji Kultur Europejskich przy wrocławskim oddziale Polskiej Akademii Nauk. Bierze również czynny udział w życiu innych towarzystw i organizacji naukowych, w szczególności Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, którego w latach 2000–2003 był prezesem. Jest członkiem honorowym tego Towarzystwa. Uczestniczy pracach Komisji Środkowoeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Jest też członkiem Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Komisji Językowej Śląskiego Oddziału PAN w Katowicach, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN i członkiem Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN.

Na koniec dodajmy, że żyjąc ukochanym językoznawstwem znajduje Profesor Furdal czas na działalność literacką. Jest autorem powieści *Każdy ma swego młodszego brata* (1994) i zbioru opowiadań pt. *Opowiadania profesora F.* (2004).

Dziękując dziś Panu Profesorowi Furdalowi za wszystkie jego prace, za trud i wkład włożony w rozwój językoznawstwa, w badania nad kulturą narodową, życzymy Mu wiele radości i satysfakcji ze wszystkich dokonań oraz zdrowia i sił potrzebnych do realizacji kolejnych planów i zamierzeń.

Jan Sokołowski, Wrocław